

УДК 32(075)

ББК 66 я7

Н26

әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің саясаттану және саяси технологиялар кафедрасында талқыланып, Философия және саясаттану факультетінің Ғылыми Кеңесі (02.10.2015 ж., хаттама №3) баспаға ұсынған

Пікір жазғандар:

Алияров Е.Қ. - саяси ғылымдарының докторы, профессор;

Нұрғалиева М.М. - саяси ғылымдарының кандидаты;

Кеңесов А.А. – саяси ғылымдарының кандидаты

Н 26 Насимова Г.Ө., Насимов М.Ө. Саяси технологиялар (оқу-әдістемелік құрал) – Алматы, 2015. - 154 бет.

ISBN 978-9965-07-948-1

«Саяси технологиялар» пәні философия, әлеуметтану, психология, құқықтану сынды ғылымдармен пәнаралық байланысы мол. Сондықтан саяси технологиялардың теориялық және тәжірибелік маңызы өте зор. Саяси технологиялар мамандары тек өз зерттеулерімен айналысып қана қоймай, қоғам үшін жасалған стратегия мен осы бағыт негізінде дайындалған бағыттарды басқару төңірегіндегі ұсыныстарды дайындап, негіздейді.

Ұсынылып отырған оқу-әдістемелік құрал саясаттану бөлімінің студенттеріне бағытталады. Курстың мақсаты мен міндеттері саяси технологиялар туралы білім алу; саяси технологиялардың дамуы барысындағы қарама-қайшылықтар мен туындаған мәселелерге ғылыми талдау жасау; қазіргі күрделі саяси жүйеде бағдар таба білу; саясаттағы технологиялардың дамуына әсер етуші факторларды анықтау, саяси технологияларды талдау стратегиясы және жолдарын қалыптастыруға негізделген.

Авторлар ұжымы берілген еңбектің пайдалы ақпарат беретіні және білім беру процесінде оқытушылар, студенттер, магистранттар мен докторанттарға, оқырмандарға көмектесетініне сенеді.

УДК 32(075)

ББК 66 я7

ISBN 978-9965-07-948-1

©Насимова Г.Ө., 2015

©Насимов М.Ө., 2015

КІРІСПЕ

Саяси технологиялар – қоғамдық пікірді заман құндылықтары бойынша дайындау мен енгізудегі саяси ғылымдардың негізгі саласы. Бұл ұғым төңірегінде саяси топтар мен ұйымдардың тиімділігін арттыруға жұмсалған және мемлекеттік билік үшін күрес жолындағы әдістер мен тәсілдердің жолдары айқындалады. Қазіргі Қазақстан шарттарында қоғамдағы тұрақтылықты сақтау барысында саяси технологиялардың барлық түрлері пайдаланылады. Дегенмен, көптеген ғалымдар зерттеу нысаны ретінде саяси технологиялардың ішіндегі сайлау технологиялары бойынша зерттеулер молынан ұйымдастырылған. Авторлар бұл олқылықты жою мақсатында осы оқу-әдістемелік құралында саяси технологиялардың барлық түрлерін талдау арқылы өзіндік сараптамалық жұмыстар жүргізеді.

Бұл пән саясаттану, философия, әлеуметтану, психология, құқықтану сынды ғылымдармен пәнаралық байланысы мол. Сондықтан саяси технологиялардың теориялық және тәжірибелік маңызы өте зор. Саяси технологиялар мамандары тек өз зерттеулерімен айналысып қана қоймай, қоғам үшін жасалған стратегия мен осы бағыт негізінде дайындалған бағыттарды басқару төңірегіндегі ұсыныстарды дайындап, негіздейді.

Оқу-әдістемелік құралының негізгі мазмұнын авторлар әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің философия және саясаттану факультеті, саясаттану бөлімінде он жылдан астам жүргізген дәрістері арқылы сыннан өтті.

Курстың мақсаты мен міндеттері саяси технологиялар туралы білім алу; саяси технологиялардың дамуы барысындағы қарама-қайшылықтар мен туындаған мәселелерге ғылыми талдау жасау; қазіргі күрделі саяси жүйеде бағдар таба білу; саясаттағы технологиялардың дамуына әсер етуші факторларды анықтау, саяси технологияларды талдау стратегиясы және жолдарын қалыптастыруға негізделген.

Ұсынылып отырған оқу-әдістемелік құралы саясаттану бөлімінің студенттеріне бағытталғандықтан, «Теориялық саясаттану», «Саяси тарих», «Саяси конфликтология», «Сайлау жүйелері», «Саяси маркетинг», «Саяси коммуникациялар», «Саяси имиджеология және PR», «Саяси консалтинг», «Саяси жүйелер мен режимдер», «Партия және партиялық жүйелер», «Саяси жарнама», «Халықаралық қатынастардың теориясы» секілді пәндерді оқитындығы да ескеріледі.

Оқу-әдістемелік құралының авторлары студенттердің оқу материалын жылдам әрі жеңіл қабылдайтын мәліметтер беруге тырысты. Оқу-әдістемелік құралында теориялық материал мен өзіндік шығармашылық ойлауды қалыптастыру үшін бақылау сұрақтары ұсынылады.

Авторлар берілген оқу-әдістемелік құралындағы саяси технологиялардың мәнін ашатын негізгі түсініктер, теориялар мен концепцияларды студенттердің игеретіндігіне сенеді. Сонымен қатар, ұсыныстар мен талап-тілектерді күтеді.

БІРІНШІ ДӘРІС

САЯСИ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫҢ МӘНІ МЕН ПРИНЦИПТЕРІ

Негізгі ұғымдар: техника, технология, саяси технологиялар, әлеуметтік технологиялар, процедуралар, операциялар

«Технология» термині тек ғылымда ғана емес, күнделікті өмірде де кеңінен қолданылады. Сонымен бірге қазірі шетелдік және қазақстандық ғылымда берілген түсінікке қатысты нақты ұғымдар жоқ.

Ғылыми әдебиетте «технология» ұғымы алғаш рет машина, фабрикалар мен өндірістік индустрияның XVIII ғасырларда Европада дамуы барысында пайда болды. Кенестік ғылымда бұл термин XIX ғасырдың басында пайда болды. Оның пайда болуы И.А. Двигубскийдің* химиялық технологияға қатысты «Начальные основания технологии, или краткое показание работ, на заводах и фабриках производимых» (1808 ж.) оқу құралы, «Технологический журнал» (1840 ж.) топтамасының жарық көруі мен «Курс химической технологии» (1851 ж.) оқулығының шығуымен байланысты.

Демек, химияда «технология» арнайы ғылыми термин ретінде бекітілді. Қызметтің өзге салалары мен ғылыми әдебиетте «технология» түсінігінің орнына «өнер», «іс» секілді терминдер жиі қолданылады.

Сонымен бірге, технология ұғымын жеке түсінік ретінде ғылымға енуіне «техника» терминінің қолданылуы кедергі келтіріп, көп жағдайда «технология» ұғымын ауыстырып отырды. Сондықтан ғылыми пәндер классификациясында технология ұғымын техникалық ғылымдармен байланыстырылып отырады.

Дегенмен, кейбір зерттеушілер технологияның техникалық пәндерінен бөлек ғылым салаларында кеңінен пайдалануға болатынын дәлелдейді. М. Корач пікірінше, техника адамның табиғатты игеруін көрсететін өркениет пен мәдениеттің бір саласы болып табылады және бұл салаға экономикалық қызметтегі материалдық құралдарға жетудің мақсаттарын енгізеді¹.

Басқа зерттеушілер техникалық ғылымдарды екі үлкен топқа бөледі:

- 1) техника мен еңбек құралдарының материалдық құрылысы туралы ғылым;
- 2) техникалық жүйелердің құрылымы мен қызметтері туралы ғылым. Олар технологияны ғылымның екінші тобына жатқызып, оның көптеген бағыттарын ерекшелейді: металл өңдеу технологиясы, машина жасау технологиясы, құрылыс өндірісінің технологиясы, химиялық технология және т.б.²

* Двигубский Иван Алексеевич (1771—1839) - Мәскеу университетінің профессоры, риторика пәнінің мұғалімі. 1798 жылдан жаратылыстану тарихының адъюнкт-профессоры, 1802 жылдан медицина докторы. 1813 жылдары физикадан, ал 1827 жылдан ботаникадан сабақтар жүргізген. Ғылымда технология ілімін дамытуға үлес қосқан 40-қа жуық еңбектері жарық көрді.

¹ Корач М. Наука индустрии // Наука о науке. - М., 1966. - С. 217-235.

² Мелешенко Ю.С. Техника и закономерности ее развития. - Л.: ИЗДАТ, 1970. - С. 106.

А.Д. Бондаренко «техника» және «технология» терминдерінің эволюциясын сараптай келе, оның келесі хронологиялық кезеңдерін көрсетеді:

Бірінші (XIX ғ. басы – XIX ғ. үшінші ширегі): «технология» терминінің арнайы әдебиетке енуі және оның химия мен химиялық өндірісте бекітілуі.

Екінші (XIX ғ. үшінші ширегі – XIX ғ. соңы): «техника» терминінің кең тарауы және оның табиғат күшін игерудегі дағдылар, икемдер, тәсілдер мен білімдердің жиынтығы ретінде түсініктеме берілуі.

Үшінші (XIX ғ. соңы – XX ғ. бірінші ширегі): «техника» терминінің үстемдігі және оның адамзат қызметінің жеке салаларында кәсіпқойлық ретінде түсініктеме берілуі.

Төртінші (XX ғ. екінші ширегі): «технология» терминінің дамуы, оның өндірістің барлық салаларында таралуы және бекітілуі. Технология ғылыми және тәжірибелік дифференцияға ұшырады. «Техника» терминімен еңбектің материалдық нұсқалары белгіленді.

Бесінші (XX ғ. үшінші ширегі): «техника» мен «технология» терминдерін қолдануға қатысты қатал талаптар. Теориялық технологияның пәнін негіздеу қолға алынды. «... материя өмірінің формалық өзгерістерін зерттеуге бағытталған процестерді зерттейтін ғылым...» Берілген кезеңді зерттеушілер ғылыми технологияның бекітілуімен байланыстырады.

Алтыншы (XX ғ. соңғы ширегі): технологияның әрі қарай дифференциялануы, теориялық бөлімінің қалыптасуы мен дамуы. Техника термині бөлінді және жеке категориялық түсінік ретінде қалыптасты¹.

Бүгінгі күнде «Социальные технологии» атты түсініктемелік сөздікте аталмыш терминге төмендегідей анықтама берілген: «материалдық өндіріс процесіндегі адамның көмегі арқылы еңбек құралына ықпал ететін құралдар жиынтығы».

Дегенмен, «технология» түсінігінің мазмұны көпқырлы. Өйткені, оның ғылыми шеңберінде теориялық және тәжірибелік салалары қоғамдық даму мәселесін шешу барысында қиындықтар туындайды.

«Технология» түсінігі ең алдымен шаруашылық өндірісі, техникалық прогресс, техникалық конструкциялар мен өндірістік процесс жүйелерімен байланысты. Сонымен бірге, технология материалдық өндіріс саласының пайда болуы арқылы дамыды.

К. Маркс* технологиялық процестердің даму заңдылықтарын қарастыра келе, технологияның мәнін ашты, өндіріс пен әлеуметтік процестердің ары қарай дамуының бағыттарын анықтады. Ол технология ұғымы астарында техника туралы ғылым немесе еңбек құралдары деп түсінген жоқ. Оның пікірінше, бұл органдардың пайда болуының объективті процесі деп түсінді.

¹ Бондаренко А.Д. Современная технология: теория и практика. - Киев: Вища школа, 1985. - 171 с.

* Карл Генрих Маркс (1818-1883) - неміс философы, әлеуметтанушысы, экономисі, саяси журналист және қоғам қайраткері. Оның философиялық еңбектері диалектикалық және тарихи материализм, саяси еңбектері таптық күрес теорияларын қалыптастырды. Бұл бағыттар «марксизм» түсінігін иеленіп, коммунистік және социалистік қозғалыстардың негізі болды.

МАЗМҰНЫ

Кіріспе.....	3
Бірінші дәріс.....	4
Екінші дәріс.....	10
Үшінші дәріс.....	14
Төртінші дәріс.....	18
Бесінші дәріс.....	23
Алтыншы дәріс.....	26
Жетінші дәріс.....	37
Сегізінші дәріс.....	43
Тоғызыншы дәріс.....	48
Оныншы дәріс.....	69
Он бірінші дәріс.....	87
Он екінші дәріс.....	101
Он үшінші дәріс.....	119
Он төртінші дәріс.....	127
Он бесінші дәріс.....	133
Семинар сабақтарының сұрақтары.....	141
СӨЖ және СОӨЖ тапсырмалары.....	144
Студенттер білімін бақылау материалдары.....	145
Глоссарий.....	147
Әдебиет.....	153

**ГҮЛНАР ӨРЛЕНБАЙҚЫЗЫ НАСИМОВА
МҰРАТ ӨРЛЕНБАЙҰЛЫ НАСИМОВ**

САЯСИ ТЕХНОЛОГИЯЛАР

оқу-әдістемелік құрал

Басуға 02.12.2015 жылы қол қойылды. Пішімі 60x84 1/16. Офсеттік қағаз.
Әріп түрі «Таймс». Офсеттік басылыс. Шартты баспа табағы 9,7.
Таралымы 800 дана.
Тапсырыс № 302

ЖК «Сагаутдинова» баспаханасында басылды.
050036, Алматы қаласы, 12-ықшамаудан,
16-үй, 69-пәтер